

Hoe kapitalistisch is uw bedrijf?

Pure 'Adam Smith'-stijl of mag het ook wat 'Aristoteliaans' zijn?

Bestuurders die in meerdere raden van bestuur zitting hebben, kunnen het beamen. Alle ondernemingen zijn kapitalistisch ingesteld maar het ene kapitalisme is het andere niet. In bepaalde bedrijven primeert het managerskapitalisme met exorbitante salarissen en bonussen of het aandeelhouderskapitalisme dat 'aandeelhouderswaarde' en 'kwartaalcijfers' verafgoot. Andere bedrijven waaronder veel familiebedrijven maar ook grote ondernemingen, hebben vooral oog voor maat en evenwicht. Iedere onderneming kan zichzelf wel inpassen in een van die vakjes. Achter iedere vorm steekt een specifiek mensbeeld, dat de bedrijfscultuur kleurt.

Tussen het privé-kapitalisme van de bedrijven en het collectieve (staats)kapitalisme van de overheidsbedrijven en de collectivistische bedrijven staat ook nog het zeldzame coöperatieve kapitalisme, dat vooral in Europa snel aan economisch belang inboet. De twee belangrijkste coöperatieve bewegingen in ons land, de landbouwcoöperaties van de Boerenbond en de arbeiderscoöperaties van de christelijke arbeidersbeweging verkochten een deel van hun coöperatieve bedrijven en brachten hun financiële coöperaties (Cera Bank en Bacob Bank) in bij een grotere groep (KBC en Dexia). Daardoor werden deze coöperaties herleid tot coöperatieve beleggingsvennootschappen waar kapitalisme overheerst op coöperatie. Zelfs het communisme moest het in Rusland en China reeds afleggen tegen het huidige 'oligarchisch' kapitalisme. Vooral de communistische volksrepubliek China blinkt uit door een merkwaardig collectief gestuurd maar mateloos gulzig privé-kapitalisme.

Meer verdienen

'Het mensbeeld verklaart veel', stelt Bruno Comer, bedrijfsjournalist bij de financieledienstengroep KBC en auteur van het boek 'Kapitalisme zonder cijfers', waarin hij ook aan niet-economen en jongeren een vulgariserend inzicht geeft in de kapitalistische ontwikkeling van onze economie. 'Het marxisme is mislukt omdat het mensbeeld achter het marxisme niet bleek te kloppen', zegt Bruno Comer. 'Karl Marx nam de

Bruno Comer: "Als het over milieu, duurzaam ondernemen en maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat, haalt Aristoteles stilaan opnieuw de bovenhand"

mens niet zoals hij is: hard werken voor eigen gewin. Een boer die het eigen land bewerkt, werkt beter dan een boer op een 'kolchoz', een collectieve boerderij'.

Het kapitalistische mensbeeld van de befaamde Britse econoom Adam Smith klopte daarentegen wél. 'Een mens probeert steeds meer te verdienen én uit te geven', stelde Smith. Bruno Comer nuanceert echter meteen deze stelling door het mensbeeld achter

het kapitalisme van Smith te vergelijken met het kapitalistische mensbeeld van de Griekse wijsgeer Aristoteles uit de vierde eeuw voor Christus.

'Aristoteles erkende het streven van de mens naar materiële goederen maar stelde dat dit streven aan maat en evenwicht is gebonden', onderstreept Bruno Comer. Een geluid dat verrassend genoeg steeds luider begint te weerklinken als reactie tegen de huidige uitwassen van de geglobaliseerde economie.

Strijd om kennis

‘In ieder van ons zit zowel een Aristoteles als een Adam Smith verscholen’, zegt Bruno Comer. ‘Aanvankelijk overheerste de visie van Aristoteles maar de industriële revolutie deed de balans overhellen in de andere richting. De industriële revolutie die op gang kwam door de uitvinding van de stoommachine, was een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor de ontwikkeling van het kapitalisme’. Ook de ontwikkeling van het bank- en financieewezen speelde een hoofdrol. Zij duidde wel meteen het belang aan van kennis en technologie voor de ontwikkeling van het kapitalisme.

De tweede (auto) en derde (pc) industriële revolutie hebben dat belang alleen verder onderstreept. Er is een strijd op leven en dood aan de gang over de verdeling en toe-eigening van kennis en de bescherming van kennis. Merkwaardig genoeg deed de industriële revolutie zich voor in continentaal Europa en het Verenigd Koninkrijk en niet in Azië en de islamitische landen die toen nochtans op hetzelfde ontwikkelingspeil stonden als Europa.

‘Aristoteles stelde dat het streven naar materiële goederen aan maat en evenwicht is gebonden’, een geluid dat verrassend genoeg steeds luider weerklinkt als reactie tegen de uitwassen van de geglobaliseerde economie.

Aristotelianse economie

‘De stoommachine maakte in elke mens meteen de Adam Smith wakker’, vervolgt Bruno Comer. De technologie is de motor van de gedachten van Smith. Zij zet de mensen aan tot meer economisch initiatief en creatie. Smith’s mensbeeld stelt dat een mens steeds het eigen belang nastreeft en dus meer wil. ‘Ik nuanceer dat beeld’, besluit Bruno Comer.

‘Als het over milieu, duurzaam ondernemen en maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat - zoals nu in vele bedrijven gebeurt - haalt Aristoteles stilaan opnieuw de bovenhand en kan men spreken van een Aristotelianse economie’.

Kapitalisme zonder cijfers, Bruno Comer, 2007, Brugge, Uitgeverij Die Keure Business & Economics, 86 pagina's, ISBN 978 90 8661 694 7,

Marc Eyskens en Jos Geysels over de toekomst van het kapitalisme

Hoe zal het kapitalisme van de toekomst er uitzien, vraagt gewezen minister en professor emeritus Marc Eyskens zich af. ‘Het kapitalisme afschaffen kan niet want het is een antropologisch fenomeen. Het zit in de mens ingebakken. Maar zowel het kapitalisme als het socialisme wordt het leven onmogelijk gemaakt door de derde industriële revolutie’.

‘We leven in een kennis- en informatiemaatschappij. Informatiekennis is de belangrijkste productiefactor geworden in plaats van kapitaal of arbeid’, zegt Marc Eyskens. ‘De kennisfactor kan je niet nationaliseren of onteigenen. Je kan kennis wel spreiden zonder ze af te nemen en dat is heel wat anders dan rijkdom ‘socialistisch’ herverdelen wat nu meestal wordt geïnterpreteerd als afnemen. Dat is een totaal nieuw gegeven in onze sociale verhoudingen.

Tegelijk doet zich ook een deprivatisering voor en dat is een aantasting van het klassieke kapitalisme. Dat hebben de liberalen als aanhangers van het privé-kapitalisme nog niet begrepen. Alles raakt tegenwoordig bekend, alles wordt gelekt. Dat ondermijnt het concept van het privé-eigendom. Kijk naar de problemen van de patenten in de farmasector. Een medicijn ontwikkelen vergt tien jaar tijd en kost aan ontwikkeling gemiddeld 500 miljoen euro maar het behoud van het eigendom over die kennis en de opbrengsten ervan wordt almaar korter. De kennismaatschappij produceert echter ook veel onwetendheid. Wij zijn overgeïnformeerd, dus zijn we gedesinformeerd’. ‘Men moet een onderscheid maken tussen geruchten en berichten’.

Jos Geysels, minister van staat en gewezen voorzitter van de partij Agalev ziet een andere merkwaardige ontwikkeling in het kapitalisme. ‘Zelfs pensioenfondsen van werknemers bezondigen zich in hun kapitalistische zucht naar meer geld aan aandeelhoudersactivisme en eisen betere resultaten van de bedrijven waarin zij beleggen. Die drang naar maximale aandeelhouderswaarde zet die bedrijven aan tot herstructureringen en het ontslag van werknemers. Het ‘shareholders value’-kapitalisme van de ene werknemer leidt paradoxaal genoeg tot het ontslag van een andere werknemer!’